

SHAKESPEARE JEW MARLOWE?

— L-Aħħar Taqsima —
studju ta' ALFRED MASSA

Hoffman ikompli jispjega li meta Walsingham kien jirċievi x-xogholijiet ta' Marlowe, huwa kien jgħaddihom lill-attur Shakespeare, u jitolbu jipublikahom taħt ismu.

Ta' min itenni wkoll illi fit-testment ta' Walsingham jissemma ċertu 'scrivener'. Dan kien bniedem impjegat miegħu, u xogħolu kien li jikkopja kitba jew minn fuq manuskritti ta' haddiehor jew inkella kitba oħra ddettata lilu. Hoffman iħossu żgur illi dan ir-raġel ma kienx jagħmel xogħol iehor għajr li jikkopja l-manuskritti ta' Christopher Marlowe; u biex iżomm fomm u sieket Walsingham kien wegħdu li jinkludih fit-testment tiegħu — haġa li skond l-istess Hoffman kienet unika wara li eżamina aktar minn 50 testment li kollha saru dak iż-żmien.

Tajjeb inkunu nafu, li l-ewwel darba li isem William Shakespeare deher fuq id-drammi tiegħu kien fl-1598; u d-dramm kien jismu "Love's Labour Lost".

Niftakru wkoll dak li għidna aktar lura, i.e. illi meta l-Ewwel Folio gie ppublikat, 18 biss mis-36 drammi li kien fiha kienu ġew ipublikati qabel. Ta' min jistaqsi allura:

"Għaliex dam daqshekk ma deher l-isem tal-awtur fuq id-drammi li hu suppost li kiteb? Għaliex ċerti drammi damu daqshekk ma ġew ipublikati meta hi haġa żgħira li dawn kienu ilhom haġna miktubin?"

Ftit żmien biss wara li Marlowe sparixxa (biex ngħidu hekk), ġew ipublikati l-ewwel drammi taħt l-isem ta' W. Shakespeare li bħala 'background' għandhom l-Italja. Per eżempju d-dramm "Two Gentlemen of Verona", haġe bejn is-snin 1594-95 Imbagħad deheru drammi oħra. "Titus Andronicus", "Henry VI", u "Richard III". Dawn kollha jixbhu lid-drammi Edward II, u "Tamburlaine" ta' Marlowe. Haġna huma tal-fehma li għalkemm dawn it-tliet drammi ġew ipublikati madwar is-sena 1595, b'danakollu, huma nkitbu xi snin qabel. Warajhom imbagħad inkitbu għadd ta' Kummiedji u Traġedji li deheru anke fl-Ewwel Folio fl-1623

* * *

Niġu issa biex ngħidu xi haġa dwar daww il-famużi sunetti Shakespearejani. Dawn aktarx li ġew miktubin bejn is-snin 1597-99 u jekk wiehed jiflihom sewwa m'għandux ma jinnutax illi dawn kważi kollha jtkellmu dwar suġġetti bħal htija, qerq, eżilju, minaċċji u disperazzjoni.

Hafna jsostnu li dawn il-versi ghandhom mohbija warajhom storja misterjuża. Din l-ispeċi ta' storja tibda bis-Sunett Nru. 25 fejn il-poeta jishet ix-xorti hażina li messitu, Fis-sunett Nru 26 huwa jist-qarr li jibża' juri ismu, fil-waqt li fis-Sunett Nru. 27 l-istess poeta jtenni li jkun ahjar għalih li jgħix boghod minn pajjiżu. Fis-Sunett ta' wara i.e. f'dak Nru. 29 huwa jibki l-istat li jinsab fih. Fl-ahhar-nett fis-Sunett Nru. 36 huwa jmur ikellem lill-patron tiegħu b'ton ta' mħabba, ta' radd il-hajr u b'ton ta' wiehed qalbu maqsuma. Isingħu l-ghajta tiegħu, għajta ta' bniedem innikket għall-ahhar:

"I may not evermore acknowledge thee
Lest my bewailed guilt should do thee shame.
Nor thou with public kindness honour me,
Unless thou take that honour from thy name."

Xi jfisser dan kollu? Kif qatt seta' kliem bħal dan hareġ mill-pinna ta' Shakespeare; bniedem li kien qed igawdi fama, imħabba w qima minn kull min kien jafu; bniedem li kien qed igawdi x-xorti tajba li kien sab ġewwa Londra? Hadd qatt ma rnexxielu jagħti twegħiba konkreta għal din il-mistoqsija, għajr li dan kollu jirrifletti l-imaginazzjoni qawwiya ta' Shakespeare bħala poeta. Izda Calvin Hoffman jirraġuna u jgħid li dawn is-sunetti huma kollha xogħol ta' Christopher Marlowe li fiż-żmien li kitibhom aktarx li kien qed jibki xortih fl-eżilju.

* * *

Lura mill-ġdid lejn id-drammi ta' Shakespeare, u naraw lil Hoffman jahseb u jgħid illi mill-1,000 karattru li l-awtur mar johloq, darba biss imur jagħżel l-isem ta' William. Dan jinsab fid-dramm "As You Like It". L-awtur imur ipiŋgi lil dan William bħala bniedem sempliċi u nJORANT. Huwa (William) jiġi ttantat aktar minn darba minn Touchstone li — skond ma juri ismu stess — juri l-veru karattru ta' dawk li jiltaqa' magħhom. Fost hwejjeġ oħra iill-imsejken William, darba fost l-oħrajn dan Touchstone imur jgħidlu hekk:

"For all your writers do consent
that 'ipse' is he: now you are not
'ipse' for I am he."

Bir-raġun kollu, f'dawn il-kelmiet Hoffman jara logħob tad-diskors u jgħid li hawn Marlowe jagħtina x'nifhmū li Shakespeare m'huw-wiex il-veru kittieb tad-dramm. Huwa jkompli jifli dan id-dramm "As You Like It" u aktar lura jerga' jikkwota lill-istess Touchstone meta

fil-waqt li jkun qed jitkellem ma' Audrey — wahda seftura — huwa jghidilha dal-kliem:

“When a man's verses cannot be understood.

nor a man's good wit seconded with the

forward child, understanding, it strikes a man more dead than a great reckoning in a little room.”

Il-kelmiet “great reckoning in a little room” skond Hoffman jalludu għall-mewt ta' Marlowe.

“Għax jekk le, allura x'sens iehor jistgħu jagħmlu?” imur jistaqsi. U jekk iva, Shakespeare kif qatt seta' jkun jaf bil-mewt traġika ta' Marlowe meta hadd ma kien jaf xejn dwarha?

Kif nistgħu naraw, Hoffman hadem kemm felah biex isir jaf isewwa kollha dwar min tassew kiteb ix-xogholijiet ta' Shakespeare, jekk hux hu, inkella Marlowe. Kemm-il darba kien ser jieqaf għax habbat jaqta' qalbu. Izda fl-1953 fil-Kulleġġ ta' Corpus Christi f'Cambridge, fil-kamra fejn darba kien jistudja Christopher Marlowe instab ritratt tiegħu bid-data 1585. Dak in-nhar Marlowe kellu biss 21 sena. Taht dan ir-ritratt kien hemm dawn il-kelmiet bil-Latin:

“Quod me nutrit, me destruit”

(Dak li għajjixni, qeridni)

Dan kompli heġġeg lil Hoffman biex jissokta fir-riċerki li kien qed jagħmel. “Għax”, irraġuna hu, “min seta' kien dak li kiteb dan il-kliem jekk mhux l-istess bniedem li kiteb is-Sunett Nru. 73 li fih Perides itenni:

“Consumed with which it was nourish'd by”.

Forsi dan mhux l-istess diskors? Mhux l-istess tifsir? Allura bil-fors l-istess awtur — i.e. C. Marlowe!

Ta' min ighid ukoll illi dak l-istess wiċċ imqarras ta' Marlowe li nstab fil-kamra fejn darba kien jistudja kien deher stampat fuq il-qoxra ta' barra ta' l-Ewwel Folio fl-1623. Izda tahtu kien hemm l-isem ta' William Shakespeare. Hoffman qabbel ir-ritratti u hadhom għand nies ta' l-affari tagħhom f'dan il-qasam. Dawn ilkoll qablu li dawk iż-żewġ ritratti kienu l-istess persuna!

* * *

Skond Hoffman tama wahda biss baqa' biex tiġi ppruvata l-verità kollha. Il-manuskritti ta' hafna mid-drammi ta' Shakespeare bil-fors li jinsabu xi mkien. Xi hadd żammhom; u dan forsi kien Walsingham. Izda x'għamel bihom?

Tgħid difinjom f'xi kaxxa? Forsi difinjom f'dik il-kaxxa li hi msemmija fit-testment tiegħu?

Hoffman wera xewqa kbira li l-qabar ta' Walsingham jiġi miftuħ. Huwa avviċina lill-Isqof Anglikan ta' Rochester u spjegalu kollox, L-Isqof deher li fehmu u qallu li 15-il sena qabel id-Dean ta' Westminster kien ta' permess biex jinfetħ il-qabar ta' Spencer għal raġunijiet simili. B'danakollu x-xewqa ta' Hoffman sal-lum għadha ma ġietx maqtugħa.

Hafna huma dawk li qablu max-xewqa ta' Calvin Hoffman u għadhom jitolbu biex jinqala' l-permess halli jaraw jekk it-tijorija ta' Hoffman hi sempliċi immaginazzjoni jew inkella verità assoluta. Mill-provi li Hoffman irnexxielu jikseb, kollox s'issa juri li għandu raġun.

Mistoqsi x'jahseb li ser isib fil-qabar ta' Walsingham kemm-il darba dan jiġi miftuħ, Hoffman wieġeb hekk:

"Forsi xejn speċjali u forsi xi manuskritt b'dawn il-kelmiet:

THE TRAGEDY OF HAMLET, PRINCE OF DENMARK

by

CHRISTOPHER MARLOWE

ERRATA CORRIGE

Minhabba li fit-tieni epigramm ta' J.P. VASSALLO li deher fil-ghadd ta' GUNJU 1973 f'paġna 46 kien hemm żball, i.e. flok il-kelma 'snien' dehret il-kelma 'sisien,' hassejna li tkun haġa sewwa li nergħu nippublikaw l-epigramm li semmejna kollu kemm hu:

Għax bojod is-snien ta' Sally
 Ta' Grezz suwed u mħasra?
 Hallset għalihom Sally...
 Ta' Grezz tagħha jaħasra.